

Finanțat de
Uniunea Europeană

Notă analitică

DEZINFORMAREA

și

**EFECTELE
ACESTEIA**

Această notă analitică este elaborată de Asociația ADEPT cu suportul financiar al Uniunii Europene. Conținutul acesteia este responsabilitatea exclusivă a Asociației ADEPT și nu poate fi considerat, în nicio circumstanță, ca reflectând poziția Uniunii Europene.

Martie 2023

Dezinformare – răspândire intenționată a informațiilor false, create pentru a dăuna unei persoane, unui grup social, unei organizații sau securității statului

(Codul serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova Nr. 174 din 08-11-2018).

1.

CUM E SĂ TRĂIEȘTI ÎN EPOCA POST-ADEVĂR?

Una dintre cele mai importate probleme ale contemporanității este contradicția dintre volumul imens de informație și capacitatea de procesare a acesteia pentru perceperea adecvată a evenimentelor și proceselor cu impact asupra vieții social-politice și economice. În astfel de circumstanțe, se manifestă plenar **fenomenul post-adevăr**, care se rezumă la faptul că, în pofida diversității informației, oamenii cred, de obicei, celor în care vor să creadă, având o predispoziție apriorică. Respectiv, regăsindu-ne într-un flux continuu de informații, adesea nu credem faptelor dovedite, ci, de cele mai multe ori, **credem informațiilor care se pliază pe așteptările noastre**, care își au rădăcinile în stereotipurile inoculate de mult timp în percepțiile oamenilor. Această predispoziție creează premise pentru dezinformarea neintenționată sau intenționată nu doar a indivizilor, ci și a segmentelor largi ale populației.

O altă sursă generatoare de dezinformare în epoca post-adevăr este **exploatarea deliberată a emoțiilor** prin intermediul informațiilor senzaționale, procedeu ce substituie aprecierea rațională și coerentă informațiilor și corespunderea acestora realității obiective. Acest procedeu influențează esențial perceperea fenomenelor și administrarea situațiilor legate de evoluția acestora. Respectiv, poate deveni un instrument strategic utilizat în mod deliberat pentru dezinformarea cetățenilor, în special de cei interesați și echipați cu instrumentarul necesar, fie pentru crearea unor percepții ce le convin, fie pentru abaterea atenției de la problemele reale ale societății.

Din cele expuse mai sus putem concluda că **dezinformarea**, oricum, este un produs al activității umane, promovat neintenționat sau intenționat, pentru a crea o impresie falsă și, în consecință, pentru a beneficia de pe urma acțiunilor sau inacțiunilor dorite de cei care dezinformează.

2.

DREPTUL FUNDAMENTAL LA INFORMAȚIE VS. DEZINFORMAREA

În circumstanțele menționate, este important să se facă o delimitare clară între dezinformarea segmentelor largi ale populației prin intermediul răspândirii neintenționate a informațiilor neadevărate și răspândirea intenționată a informațiilor false. În orice caz, trebuie să se aibă în vedere că scopul urmărit de autoritățile publice și de societate per ansamblu, ar trebui să fie **informarea corectă**, adecvată a cetățenilor în conformitate cu dreptul fundamental, prevăzut de Articolul 34 al Constituției Republicii Moldova.

Republica Moldova este o țară cu o **cultură politică** preponderent **parohială**, rurală, deci mai degrabă contemplativă decât participativă, întrucât majoritatea absolută a populației locuiește la sate, unde de autoritate se bucură preponderent primarul, preotul, etc., respectiv, care pot influența opinia comunităților relativ mici. Importanța acestui fenomen a ieșit în evidență după alegerile prezidențiale din noiembrie 2016, când în procesul de validare a rezultatelor scrutinului Curtea Constituțională s-a văzut nevoită să explice normele constituționale privind activitatea cultelor religioase și neadmiterea implicării acestora în concurența politică.

Acest fenomen a fost dezbătut în societate, respectiv, nu doar instituțiile publice au obligația să asigure informarea corectă, acest lucru ne este impus de tradiția creștină, care este definitorie pentru identitatea noastră națională. De aceea, în pofida delimitării vieții laice de cea religioasă, ambele urmăresc același scop – informarea corectă, adică promovarea adevărului. În acest sens, Sfânta Scriptură și Constituția țării se completează reciproc, ceea ce înseamnă că **de dragul adevărului** urmează a fi depășite stereotipurile, care justifică predispoziția de a crede doar un anumit tip de informații și doar din anumite surse.

Așadar, societățile tradiționaliste ar trebui să fie focalizate pe căutarea și găsirea adevărului, inclusiv despre fenomenele sociale, chiar mai mult decât cele urbanizate.

3.

TIPURILE DE INFORMAȚII ȘI DEZINFORMĂRI

E ușor a vorbi despre informarea corectă, despre adevăr, însă e destul de dificil să stabilești ce e adevărat și ce nu este așa. În astfel de circumstanțe, în primul rând trebuie să admitem că putem vorbi doar despre **fapte** că pot fi adevărate sau neadevărate, în sensul că au avut loc sau nu. În privința faptelor contează sursele din care ne informăm pentru a le califica drept adevărate sau dubioase.

În al doilea rând, înțelegem că foarte mult contează **opiniile** privind interpretarea evenimentelor, exprimarea părerilor despre acestea, care presupun canalizarea acestora în albiile conveniente celor care le exprimă. De aceea, este foarte important ca opiniile să fie exprimate într-un cadru concurențial, în care acestea se confruntă pe criteriile de coerență logică, etc. O extensie, în acest sens, sunt admisibile **exagerările premeditate** a reacțiilor la opiniile exprimate și purtătorii acestora prin intermediul pamfletelor, satirei, parodiilor, etc. Exagerările premeditate, evident, nu sunt adevărate, dar ele au drept scop atragerea atenției publicului larg. De aceea, exagerările oricum trebuie să rămână în limitele decenței, fiind necesară posibilitatea restabilirii echilibrului prin oferirea dreptului la răspunsuri pe potrivă.

Pe de altă parte, dezinformarea premeditată poate fi împărțită în trei categorii:

- **Manipularea**, care se realizează în mod explicit și implicit, având drept sarcină influențarea comportamentului prin subminarea libertății de gândire, a aspectului critic al acesteia, pentru a o direcționa în albia dorită de manipulatori. Acest lucru se realizează prin distorsionarea ideilor, opiniilor, motivelor și scopurilor. Actualmente se realizează preponderent prin mijloacele de informare în masă, inclusiv prin intermediul utilizării tehnologiilor moderne – imagini contrafăcute, lansarea de pagini web paralele celor autentice pentru inducerea în eroare a utilizatorilor, rețelele sociale etc.;
- **Ruperea din context** a informațiilor vehiculate pentru a schimonosi sensul celor întâmplare sau afirmate;
- **Ficțiunile pure**, lansarea fake-urilor bazate pe neadevăruri inventate, rumori, declarații tendențioase cu scopul creării unor stări de spirit favorabile anumitor cercuri.

4.

SURSELE DE INFORMARE ÎN MASĂ ȘI DEZINFORMAREA

Dezinformarea poate avea loc prin diverse modalități. Evident, de un interes aparte este studierea fenomenului dezinformării prin intermediul mijloacelor media, activitatea cărora este **reglementată** (publicații și **emisiuni radio și TV**) de instituțiile publice, precum și prin intermediul **internet**-ului (site-uri, blog-uri, rețele sociale, în particular: pagini și profiluri pe Facebook / Odnoklasniki, canale pe Telegram), care nu este reglementat, dar care poate fi parțial controlat, cel puțin în dependență de hosting. Reglementarea parțială a rețelelor sociale generează drept consecință așa numite *bule informaționale*, deoarece algoritmiile motoarelor de căutare Google, Youtube, Facebook etc. generează conținut, texte, imagini/video în baza căutărilor precedente.

Pe de o parte, activitatea posturilor TV și radio este reglementată prin intermediul legilor audiovizualului, existând **norme generale impuse** pentru informarea corectă a utilizatorilor, precum și principii și limitări acceptate benevol prin intermediul *codurilor deontologice* și anunțarea *politicilor editoriale*. Respectiv, posturile radio și TV naționale pot fi menținute într-un cadru acceptabil din punct de vedere al corectitudinii informării utilizatorilor, altminteri putând fi sancționate, lucru care, de obicei, provoacă temeri privind îngrădirea dreptului la exprimare și informare.

Pe de altă parte, informarea prin intermediul surselor electronice de alternativă, dependente de rețeaua internet, nu este încadrată într-un set de principii și auto-reglementări, devenind una din principalele surse de dezinformare, care trebuie combătută prin studierea fenomenului respectiv și găsirea mijloacelor de combatere a efectelor lor pentru asigurarea informării corecte.